

BEGREBET "SOCIAL INTEGRATION"

– dets rolle i sociologisk teori og
dets anvendelse som policy-begreb

Af Gunnar Olofsson

Begrebet integration optræder i to tilsyneladende helt forskellige sammenhænge. For det første er det et centralt begreb i sociologisk teori. For det andet anvendes det flittigt i diverse politiske sammenhænge. Lige ved første øjekast kunne det, at integrationsbegrebet anvendes i to så forskellige sammenhænge, synes at indikere, at der er tale om en spaltning eller opsplittning af begrebet. Det er imidlertid min tese, at koblingerne mellem det videnskabelige integrationsbegreb, på dets ofte høje abstraktionsniveau, og så den praktisk-politiske udformning af begrebet, er mere direkte og ikke nær så overraskende, som man umiddelbart skulle tro. Begrebets aktualitet beror på, at det skaber en indholdsmæssigt velfungerende og retorisk effektiv forbindelse mellem samfundsvidenskab og policy-formulering.

1. NOGLE POLICY-SAMMENHÆNGE

Lige omkring årtusindeskiftet havde man i Sverige i nogle år et centralt direktorat, der hed *Integrationsverket*. Det opstod, da de opgaver, der tidligere lå i *Statens invandrarverk*, blev delt mellem et *Migrationsverk* og et *Integrationsverk*. Forud var gået et skifte i politikken i forhold til indvandring og indvandrere. Udviklingen startede ud som *udlændingepolitik*, gik over *indvandringspolitik* for til sidst at ende som *integrationspolitik*.¹⁾ *Integrationsverket* blev afskaffet igen, da de borgerlige partier vandt valget i efteråret 2006²⁾. Også i Frankrig havde man i 1990'erne et ministerium, hvis navn indeholdt ordet integration, ligesom EU i et af sine vigtigste departementer har en sektion, hvis navn indeholder ordet integration.

Integration på EU-niveau

I EU anvendes begrebet på forskellige plan. For det første betegnes hele EU's udvikling – såvel udvidelsen af EU som det stadig tættere samarbejde inden for EU – som et integrationsprojekt. Begrebet bruges for at markere, at udviklingen i medlemslandene kobles sammen via EU's regler, rammeaftaler og økonomiske støtteordninger. På det niveau taler man om EU's eller endda Europas integration. For det andet anvendes "integration" om bestræbelserne i de enkelte lande på at skabe både en mere afbalanceret regional udvikling og et samfund med mindre social udelukkelse og fattigdom.

Integrationsbegrebet anvendes i både politiske og videnskabe-

lige sammenhænge i EU – i kommissionens tekster, i materiale fra diverse komitéer, råd og institutter i EU-regi. På EU's policy-område står integrationen som modpol til delvist forskellige, delvist overlappende begreber og politikområder, som fx:

- social *eksklusion* – et begreb der i de senere år har haft en meget central placering i EU-retorikken; det sætter fokus på udelukkelse, afsavn og insider/outsider-problematikken.
- *marginalisering* – et begreb som anvendes i forskning om arbejdsmarked, velfærdsstaten og socialpolitik: det drejer sig om *randeksistensernes vilkår*, dvs. de grupper, kategorier og individer som lever lige på grænsen, både hvad angår økonomiske ressourcer og deltagelse i samfundslivet, dvs. delvis indenfor, delvis udenfor.³⁾
- tidligere gjaldt kontrasten også *fattigdom*, ikke mindst i den periode hvor EU skød mange ressourcer i fattigdomsprojekter og forskning i fattigdom.

Denne betydning af begrebet integration har paralleller i en lang række politiske og filosofiske diskussioner i både den kristelig-demokratiske og den socialistisk-socialdemokratiske tradition i EU's oprindelige medlemslande, og i en mere traditionel og patriarkalsk magttradition⁴⁾. Derimod optræder begrebet ikke som forestilling i det nyliberalistiske og såkaldt liberale idésystem, der nu er det fremherskende i den vestlige verden.

Integrationspolitik på det nationale og lokale niveau

I dag er "integration" først og fremmest et begreb, der bruges til at håndtere og beskrive *intentioner* i forhold til flygtninge og indvandreres *udelukkelse og deltagelse*. I Sverige eksisterer fænomenet integrationspolitik som en særskilt del af den svenske velfærdspolitik. Den hører ikke ind under dens generelle del, og den er heller ikke en del af den målrettede og transbestemte residuale del af socialpolitikken. Den udgør den *etnificerede del af velfærdspolitikken*. Denne betydning af "integrationspolitik" siger noget vigtigt om

den betydning, man i den aktuelle debat i Sverige og i den politiske offentlighed lægger i begrebet integration. Helt konkret bruges integrationsbegrebet til at beskrive forskellige tiltag rettet mod at indpasse flygtninge og indvandrere i visse boligområder.

Denne aktuelle brug ligner brugen af "integration" i forbindelse med andre grupper før i tiden. Den fokuserer på en udenforstående gruppes "mangler", de ressourcer og evner som de netop ikke har. Fx er handicappolitik og integration af børn med forskellige problemer eller problematisk baggrund i den "almindelige" skole blevet anset for at være integrationspolitik.

Integrationsbegrebet bruges altså til at beskrive og analysere en række aktuelle og påtrængende samfundsproblemer – som fx den europæiske integration, indslusning af flygtninge og indvandrere på det nye lands arbejdsmarked, i boligområder og institutioner, eller af de afvigende – fx døve eller handicappede børn i normale skoleklasser. Det beviser begrebets relevans. Men hvordan kan det gå til, at dette i grunden teoretiske begreb oversættes til policy'er, som dem der er nævnt her?

2. INTEGRATIONSBEGREBET I SOCIOLOGISK FORSKNING

"Integration" er et nøglebegreb i sociologisk teori. Strengt taget er der ikke tale om *et* begreb – snarere en begrebsfamilie. Det optræder i en lang række betydninger og anvendelsessammenhænge. Begrebet findes allerede i områdets forhistorie (fx hos Herbert Spencer). Teoretisk blev det etableret i sociologien af Emile Durkheim i hans *Den sociale arbejdsdeling i samfundet*, hvor det kobles sammen med differentieringsbegrebet, og senere i bogen om *Selvmodet*, hvor anomi blev modbegrebet. For Talcott Parsons, den førende teoretiker inden for området fra slutningen af 1930'erne til begyndelsen af 1970'erne, var det et centralt og for faget konstitutivt begreb. Hos Parsons er begrebet (som hos Durkheim) nært knyttet til social differentiering. For Parsons betød det både den måde, hvorpå forskellige samfundsmæssige

ge delssystemer bindes sammen, og den rolle som normer spiller i forhold til at kæde handlingssystem og forestillingsverden sammen.

Empirisk er integrationsbegrebet blevet brugt til på makrosociologisk niveau at analysere inkludering af nye samfundsklasser og organiserede bevægelser og partier i en given social og politisk orden. I den betydning er det centralt i det politisk-sociologiske paradigme, som blev udviklet af Stein Rokkan (fx Rokkan 1970) og Peter Flora (fx Flora & Heidenheimer 1981), for at forstå fremkomsten af nye sociale klasser og samfundslag i de europæiske stater i 1800- og 1900-tallet. Der er her tale om indordning og inkorporering af grupper og bevægelser, som stod udenfor eller var stillet udenfor den givne institutionelle orden.

Her var integrationsmekanismerne bl.a. forfatningen, love og regler, politiske og sociale rettigheder, men også en materiel, organisatorisk og værdimæssig inkludering af de nye sociale klasser og samfundslag – ”udveksling” mellem afgivne rettigheder og privilegier fra den herskende ordens side, og accept og loyalitet fra de gradvist indordnede grupper side.⁵⁾

At integrationsbegrebet i dag indtager en position som et makrosociologisk og samfundsteoretisk nøglebegreb, kan føres tilbage til David Lockwoods artikel fra 1964 (Lockwood 1964) og den diskussion, der fulgte efter. Lockwood udledte to aspekter af integrationsbegrebet: systemintegration og social integration. Denne distinktion har påvirket den aktuelle (og sin egen tids) sociologi og dens anvendelse af integrationsbegrebet⁷⁾. Der findes i dag en række forskellige forskningssammenhænge, hvor en familie af integrationsbegreber – social, kulturel, økonomisk, normativ, systemisk integration – udvikles, kontrasteres og anvendes.

En litteratursøgning i de digitale arkiver over tidsskrifts- og videnskabelige artikler om begrebet integration, eller mere præcist ”social integration”, giver mere end tusinde hits i *Sociofile*. Resumeerne af disse artikler viser, at begrebet optræder hyppigt i analyser af specifikke grupper – sorte, indvandrere, handikappede, børn

med særlige behov, børn i specialskoler, syns- eller hørehæmmede etc. Det gælder grupper og kategorier, som opfattes som afvigende i en eller anden forstand. Det kan være fysiske handicap, åbenbare etniske markører (sprog, hudfarve etc.), normative afvigelser (forbrydelse, livsstil mm.) eller en kategoriel distinktion som medborgere kontra ikke-medborgere. Et andet centralt område, hvor integrationsbegrebet udvikles og anvendes, må derfor siges at være analyser af *afvigelser og forskelle* i forhold til det forventede og den accepterede normalitet.

Det som de to retninger har til fælles, er begrebets betydning som en måde at markere tilhørsforhold, deltagelse og social accept på. I forhold til de grupper og kategorier, der undersøges, ligger fokus på, hvordan man skal *forstå deres udelukkelse* fra den samfundsmæssige helhed og dens institutioner, men også sociale fællesskaber, lige fra almindelig omgang i hverdagen, skolen, boligområder og arbejdsmarked. Samtidig retter begrebet sig mod processer, som evt. kan føre til disse gruppers indlemmelse, indordning og normalisering, dvs. deres integration.

Integrationsbegrebet har et implicit bud på ”helhed”; ikke bare partiel, men fuld deltagelse. Rent sprogligt er roden til ordet det latinske **”integrare”**, som betyder at ”gøre hel”. I begrebets grundbetydning ligger der altså en handlingsdimension – at gøre hel. Sædvanligvis fortolker sociologer integrationsbegrebet i en mere passiv betydning – nemlig som at være eller blive en del af en større helhed. Eller i en mere overført betydning – at knytte bånd til helhed og sammenhæng.

At være ”socialt integreret” indebærer at være en del af og i sine omgivelser – fra arbejdsplads, boligforening, lokalsamfund til hele nationens sociale liv. Det gælder både for de interpersonelle relationer som at deltage i foreningsliv og politik. Det ligger underforstået i at være ”socialt integreret”, at man deltager (fuldt og helt) og indgår i et samfunds institutionelle ordning, samt at man forholder sig til *dele* af de i et givet samfund herskende eller i hvert fald accepterede norm-, værdi- og forestillingssystemer.

Integration gennem subkulturer

Jeg skrev helt bevidst *dele af* normsystemet og ikke *de* givne normer, og heller ikke det dominerende normsystem. En naiv læsning af sociologisk teori kan give det indtryk, at der kun findes *et* givet norm-, værdi- og forestillingssystem i et samfund. Det er en påstand baseret på et politisk-ideologisk og ikke et teoretisk grundlag at hævde, at der findes *et* og kun *et* givet norm- og værdisystem, som fx indvandrere bare har at tilpasse sig. Der findes en hel forskningstradition, som viser, hvordan integration kan finde sted via subkulturel organisering og socialitet. Efter min opfattelse udspringer fx multikultur-tilgangen til indvandring, migration og etniske minoriteter eksplicit eller implicit af et subkulturræsonnement.

Jeg har afprøvet det argument i en analyse af det tyske socialdemokrati med udgangspunkt i subkultur og negativ integration (se Olofsson 1995). I tiden før første verdenskrig var den tyske arbejderbevægelse ideologisk og programmatisk revolutionær, men i sin praktiske, daglige politik pragmatisk. De tyske arbejdere levede i deres tyske samtid, arbejdede på fabrikkerne, aftjente deres værnepligt, gik i den almindelige folkeskole. De var en del af den tyske kapitalismes virkelighed. Men samtidig var de politisk og til dels også kulturelt en del af deres egen bevægelses organisationsverden og sociale netværk, som i høj grad havde sit eget norm-, værdi- og forestillingssystem. Denne specielle sociale situation er blevet betegnet som "negativ integration", som integration via en egen, delvis parallel verden, adskilt fra og underordnet det herskende systems norm- og værdisystem. Denne form for partiel inklusion (på det individuelle og familiemæssige niveau) og gradvise formelle inkorporering (på klasse- og organisationsniveau) er ikke kun noget, der skete i Tyskland for hundrede år siden. Det er en type proces, som foregår den dag i dag, i en række forskellige samfund, først og fremmest i forhold til forskellige former for indvandring.

3. INTEGRATIONSBEGREBETS DIMENSIONER

Vi kan indkredse nogle betydninger af begrebet integration ved at koble dem sammen med deres antiteser. Dermed kan vi opstille en oversigt over de forskellige analytiske niveauer, som begrebet fungerer på, og de institutionelle sammenhænge, hvor det opererer. Ikke mindst kan vi derigennem få et overblik over koblingerne mellem begrebets teoretiske betydning og dets karakter af politisk-administrativ handlingskategori.

På det makrosociologiske plan, når vi fx analyserer samfundsklasser, interesseorganisationer og kollektive aktører (partier etc.) i et samfund, er integration en modpol til *splitelse og konflikt* ("schism" i Lockwoods terminologi, Lockwood 1992).

I sin yderste konsekvens er modpolen borgerkrig (fx Finland 1918, Grækenland 1946-49). Voldelige og væbnede gruppekonflikter har oftere rod i etniske/nationale modsætninger end i klassemodsatninger (jf. Mann 2005). Sidstnævnte kan lettere formuleres og føres som fordelingskonflikter mellem parter, der er afhængige af hinanden (kapital-arbejde), end konflikter mellem forskellige folk og etniske grupper (Jugoslavien, Rwanda, Palæstina/Israel).

I en mildere form er det begreber som *apati* og *anomi*, der er modpolerne. Her udtrykkes integrationsbegrebet med ord som "cohesion" og måske også solidaritet, dvs. som en normativ og social sammenhængskraft i interpersonelle og interorganisatoriske relationer i et samfund. Hvis vi overfører begreber som integration og "cohesion" til mere afgrænsede sociale virkeligheder, så er modpolen *eksklusion, udelukkelse, og at være henvist til en tilværelse og eksistens, som er tvunget til at oprette sin egen sociale og kulturelle sammenhæng.*

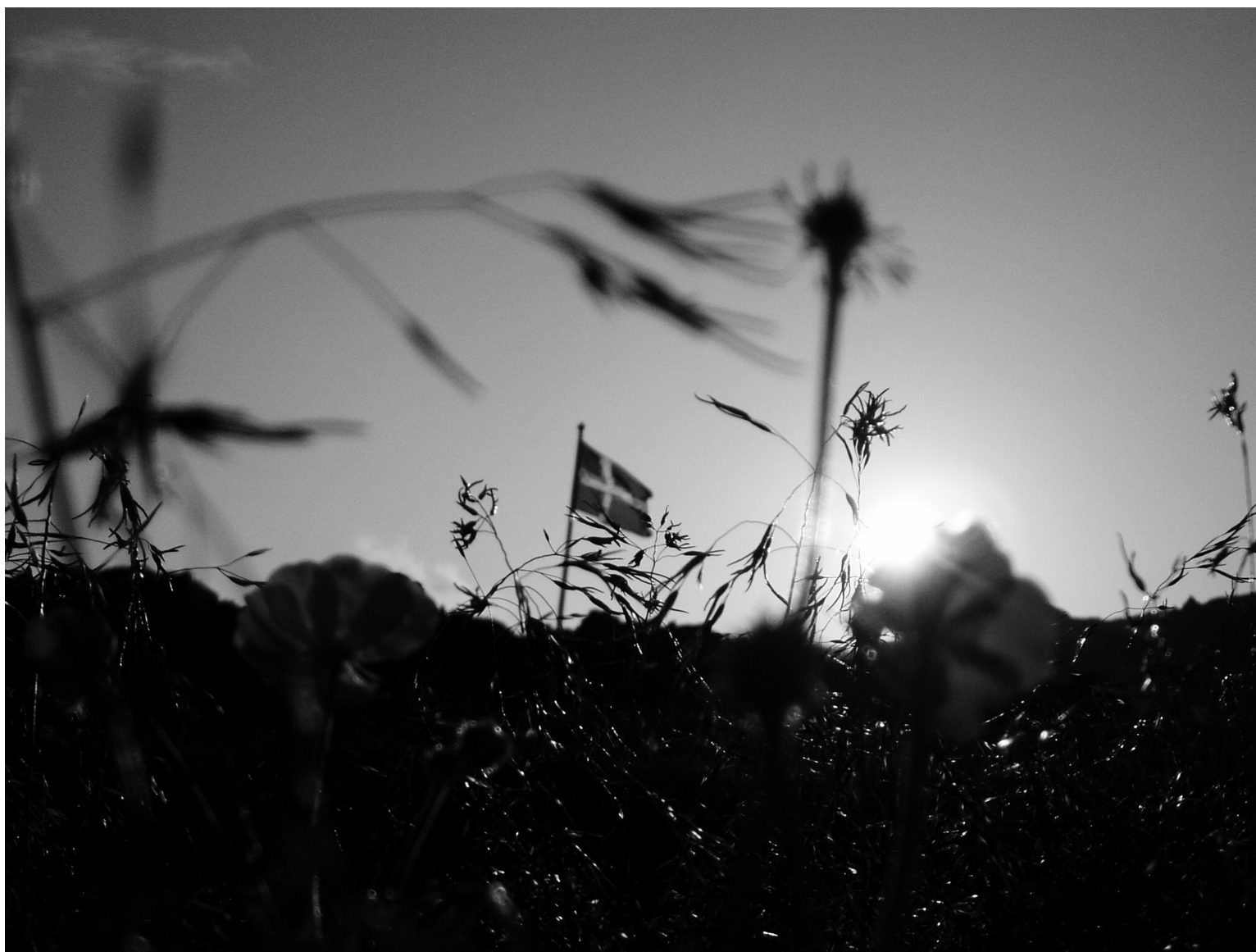
Segregation som modbegreb til integration lægger vægt på adskillelse og separation. I forhold til boligområder

taler vi om segregation i betydningen fysisk/social adskillelse. Segregationen bliver til et problem, når der sker en koncentration af dem, der er fattige, uønskede, problematiske og udgiftskrævende. Det er fattigdommens og eksklusionens hjemsteder, som opfattes som segregerede, ikke rigdommens og privilegiernes (Ishøj, Hammarkullen, Rinkeby, men ikke Hellerup, Örgryte og Djursholm). I forhold til denne modpol er det ikke ensartethed og separa-

tion som sådan, men derimod koncentrationen af problemer og udelukkelsen, der indgår i begrebskontrasten segregation/integration.

Fra analytisk begreb til konkret policy: ressourcer og rettigheder

Vejen fra udelukkelse og eksklusion til "integration" går via inklusions-, tilpassnings- og acceptprocesser. En første og klassisk form, når det gælder om at over-

sætte et konstateret socialt problem til policy, er at tilføre *ressourcer* til ekskluderede eller ikke-inkluderede grupper, kategorier og områder. Tæt knyttet hertil er policy'er, der sigter på at udvide individers og ekskluderede gruppers *rettigheder*, lige fra stemmeret til ret til modersmålsundervisning og tolkebistand ved sygehusindlæggelse. I begge disse tilfælde, overførsel af ressourcer og udvidede rettigheder⁷⁾, er der et stort spillerum for politikken, med vide rammer for indgreb og ændringer.

Der findes former for udelukkelse og eksklusion, som ikke lader sig forklare med mangel på ressourcer eller rettigheder. Vi har en udelukkelse i form af diskriminering og foragt fra de "etableredes" side, som er et udtryk for en magtdefineret over- og underordning. Den opererer inden for rammerne af figurationen *Etablerede og Outsidere*. Elias viser, hvordan det er outsidersnes anomiske minoritet og de etableredes mest velordnede og veltilpassede minoriteter, som moralsk kommer til at tegne deres respektive grupper via et system af asymmetriske normer og forestillinger (jf. Elias 1994/1999 og mit forord til sidstnævnte).

En yderligere form for eksklusion og udelukkelse er de former for stigmatisering, som stammer fra individbårne eller kategorielle karakteristika (fx handicap eller hudfarve). Stigmaet (Goffman 1963/1971) gælder for begge former. Den kategorielle stigmatisering, dvs. den moralsk negative bedømmelse som principielt hæftes på en gruppe eller kategori, kæder Goffmans stigmabegreb sammen med Elias teori om *Etablerede og Outsidere*.

4. INDVANDRING OG SOCIAL INTEGRATION – PÅ ARBEJDSPLADSEN, I BYEN OG FAMILIEN

Integration og dens begrebslige og procesuelle modpoler udspiller sig på forskellige samfundsmæssige arenaer. Jeg vil her kort nævne tre forskellige institutionelle sammenhænge, hvor indvandring og etnisk differentiering analyseres og håndteres som "integrationsproblemer".

Arbejdspladsen

Mange indvandrere kommer i disse år til Europa for at finde arbejde og bedre levevilkår. Andre kommer som flygtninge, primært for at undgå forfølgelse. Der findes masser af forskning og statistikker, der har undersøgt, hvordan det går forskellige grupper af indvandrere, når de forsøger at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Den lave beskæftigelsesgrad, de job og den indkomst som indvandrergupper får, forklares med begreber som ekskludering og diskriminering, men kan også forklares med manglende kompetencer som følge af lav uddannelse, mangelfulde sprogfærdigheder, og at de savner adgang til de sociale netværk, som de facto formidler jobbene. Mange forskere og beslutningstagere mener, at nøglen til tilpasning og integration går gennem arbejdsmarkedet. Hvis en indvanderer får job, ses det i sig selv som en markør for integration.

Men er det nok at få et arbejde? En stor gruppe vietnamesiske bådflugtninge havnede i det smålandske bælte af små virksomheder i den sydvestlige del af Jönköpings len. De er i stor udstrækning i beskæftigelse. De ses som et godt eksempel på velintegrerede indvandrere. De har godt nok arbejde, men lever ellers parallelt med det lokale samfund. De er beviseligt en del af det svenske arbejdsmarked, men de lever i en etnisk enklave, dvs. de fungerer i andre henseender som en subkultur.

Byen

Begreber som etnisk enklave og ghetto beskriver, hvordan boligområder og hverdagslivet fungerer, når de differentieres etnisk, og de forskellige grupper lever hver for sig i mere eller mindre socialt og kulturelt tæt forbundne sociale sammenhænge. Ghetto, subkultur og enklave markerer også en sparsom og svag tilknytning til forskellige institutioner i samfundet som helhed. Med geografisk adskilte boliger følger også, at de forskellige områder bliver adskilte, når det drejer sig om skoler, servicetilbud, økonomisk standard og endog social karakter.⁸⁾

Et klassisk værk har beskrevet, hvordan forskellige europæiske indvandrergupper i USA efterhånden kom til at lig-

ne hinanden mere og mere. Denne sammensmeltning og gradvise tilnærmelse mellem forskellige grupper i forhold til arbejde, uddannelse og ikke mindst bolig beskrives med begrebet "the melting pot", smeltediglen. Denne idé om gradvis forening, med fælles forestillinger og værdier, fælles hverdagsliv og erfaringer fra skoler og boligområder, er det, der mere end noget andet har præget visionen om integration som netop det, der forener. Baggrunden herfor var de forskellige indvandrbølger af europæere, som i begyndelsen bosatte sig i etnisk adskilte boligområder.⁹⁾

I de senere år er der lanceret en anden metafor til at beskrive USA, som jo fortsat præges af etnisk mangfoldighed – "the salad bowl", salatskålen. Dette billede afspejler ikke længere en vision om lighed og tilnærmelse, snarere en accept af ulighed og adskillelse. Integrationstankegangen ses således som en mere differentieret proces, en proces der strukturelt ligner den model for integration via subkulturel tilpasning, som jeg nævnte ovenfor. Denne tankefigur kan også applikeres på indvandrere og flygtninge, hvor integration af nye grupper i en given orden går via en integration af grupperne og deres subkultur. Den tolkning er mere på linje med den ideologi og den policy, som udformes i overensstemmelse med multikulturalismens tankegang.

Set i lyset af den omsiggribende individualiseringsproces kan det synes paradoksalt, at etniske grupper og deres subkulturelle fællesskaber tillægges så stor betydning. I modsætning til den differentierede sameksistens af etniske grupper og kategorier, som "salatskålen" opstiller som ideal, var "smeltediglen" og dens praktik i højere grad møntet på individer end på grupper.

Familien

Sammensmeltningen af de forskellige europæiske indvandrergrupper i USA fandt ikke kun sted i villakvartererne, forstædernes rækkehuse og storbyernes højhuse. Den fandt også sted inden for familiens rammer, via et stigende antal ægteskaber på tværs af grupperne. Grænserne mellem forskellige grupper blev efterhånden ned-

brudt. Første trin var ægteskab *inden for* de forskellige religiøse hovedstrømninger (katolikker, protestanter, jøder) og efterhånden også *mellem* disse. Senere fulgte ægteskaber over skillelinjen mellem personer med europæisk, latinamerikansk og asiatisk baggrund. Når grupper gifter sig indbyrdes, fører det med tiden til en større sammenknytning af indvandrergrupper med majoritetsbefolkningen via familieenheder og familienetværk.¹⁰⁾

5. KONKLUSION: BÅDE ET ANALYTISK BEGREB OG POLITISK PROJEKT

Jeg har ovenfor kort diskuteret og brutalt forenklet indholdet og anvendelsen af det sociologiske integrationsbegreb. Begrebet lægger vægt på koblinger mellem sociale delsystemer, mellem grupper og deres organisationer, mellem individer og deres sociale omgivelser. Jeg har forsøgt at vise, hvordan forskellige modbegreber sætter integrationsbegrebet i spil på forskellige analytiske niveauer og samfundsmæssige arenaer. Netop fordi begrebet så systematisk betoner helhed, sammenhæng, solidaritet og tætte sociale bånd, og i kraft af de konkrete sociale tilstande, som de forskellige begrebslige modpoler anskueliggør, så udgør inklusions- og tilpasningsprocesser for ekskluderede grupper og kategorier en ret enkel policyformidlet oversættelse af det abstrakte og generelle integrationsbegreb til politisk og organisatorisk praksis.

Integrationspolitikken kan nærme sig det teoretiske begreb såvel direkte som indirekte. Direkte ved at politikken sigter på at tilføre flere ressourcer og udvide rettigheder. Indirekte ved at dreje politikken og tiltag mere i retning af den spontane socialitets præmisser, som fx at skabe forudsætningerne for at forskellige grupper kan mødes og indgå i hverdagssammenhænge, dele erfaringer i skoler og på arbejdspladser. Som eksempel kan nævnes et ønske i Sverige om at gøde jorden for nye sociale bånd mellem indvandrere og majoritetsbefolkningen ved at tilskynde kommunerne til eller give dem påbud om at opbygge forskellige former for netværk – også på boligområdeniveau. Fra myndig-

hedernes side forsøger man at involvere kontaktfamilier og foreninger, fx idrætsklubber, for at give nyankomne indvandre- re et tilbud om tværgående sociale kontak- ter gennem mødet med både enkeltperso- ner og samfundsinstitutioner.

I et sådant kommunalt socialt arbejde bliver Durkheims og den moderne sociolo- gis integrationsbegreb via EU's retorik om deltagelse og inklusion til et direkte red- skab i den sociale praktikers hånd.

Oversat fra svensk af Lis Sand.

Gunnar Olofsson er professor i sociologi ved Växjö Universitet og adjungeret professor ved Aalborg Universitet.

NOTER:

1. På myndighedsniveau gik udviklingen fra Statens Udlændingekommission, via Statens Invandrarverk til opdelingen i Migrationsverket og Integrationsverket.
2. Også andre myndigheder, der ansås for at være for nært knyttet til den socialdemokratiske rege- rings linje, blev afviklet – fx Arbetslivsinstitutet.
3. Kolleger i forskningsgruppen CID har offentlig- gjort en række værker om disse aspekter af mar- ginaliseringen; jf. bøger og artikler af John Andersen, Jørgen Elm Larsen, Iver Horneman Møller og Jens Lind.
4. "Markedskræfter plus socialt ansvar" i Ny Labour (a la Blair). I Frankrig var kampen mod "le frac- ture sociale" et vigtigt tema i Chiracs valgkam- pagne i 1995.
5. Denne "udveksling" har haft forskellig teoretisk betydning og sproglig form, fra den kommunistis- ke traditions måde at opfatte arbejderklassens integration via socialdemokratiene som forræde- ri og given køb på de revolutionære mål til den kritiske teoris antagelse om ækvivalens i udveks- lingen mellem velfærdsstatens fordele og masser- nes loyalitet som en del af et samfunds legitimer- ingsproces. (jf. Habermas 1973 og 1982)
6. Se referencer i Gough & Olofsson 1998 og Nils Mortensens ambitiøse kortlægning af begrebets dimensioner i Mortensen 1995. Se også Mouzelis 1994 og artikler i engelske tidsskrifter (Mouzelis, Lockwood 1956, 1964, 1992, 1996 m.fl.). Jeg kom- me her slet ikke ind på den helt særlige teoretis- ke tradition, som udgår fra Luhmanns værker. En aktuel diskussion af en række forskellige integrations- og inkorporeringsbegreber kan fin- des i Alexander 2006, part IV.
7. Eller reduktion af støtteordninger, hhv. inddrag- ning af rettigheder.
8. Mange sociologer har i årenes løb påvist den kom- plexe dynamik mellem
 - boligområdernes plads i den urbane arbejdsde- ling
 - deres indbygges sociale sammensætning
 - hvordan det tætte samspil mellem område og befolkning påvirker indbyggernes forestillinger og fremtid
 - og hvordan deres herkomst, deres socio-geogra- fiske livsvilkår, påvirker andres billede af dem, og hvordan de derfor behandles af det øvrige samfund.
 Jf. fx Bourdieu 1993, Elias 1999 og Wilson 1987.
9. Men smeltediglen, i dens sociale betydning, omfattede i 1950'erne og 1960'erne ikke de sorte, som i dag kaldes afro-amerikanere, eller den indi- anske urbefolkning og heller ikke i væsentligt omfang de tidlige asiatiske indvandregrupper. Jf. Glazer 1963, 2000.
10. En mere omfattende argumentation findes i min artikel "Invandring och ingifte" (Olofsson 2007). Rundt regnet hver ottende ægteskab i Sverige indgås i dag mellem en indfødt svensker og en partner født i udlandet uden for Norden. Den relative andel af ægteskaber på tværs af etniske grupper synes også at være høj i Danmark.

LITTERATUR

- Alexander JC. 2006. *The civil sphere*. Oxford: Oxford University Press.
- Bourdieu P. 1999. *The weight of the world: social suffering in contemporary society*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Durkheim É. 1983. *Självordet*. Lund: Argos.
- Durkheim É. 1984. *The division of labour in society*. Basingstoke: Macmillan.
- Durkheim É. 1991. *Le suicide*. Paris: Presses universitaires de France.
- Elias N, Scotson JL. 1994. *The established and the outsiders: a sociological enquiry into community problems*. London: Sage.
- Elias N, Scotson JL. 1999. *Etablerade och outsiders: en sociologisk studie om grannskapsproblem*. Lund: Arkiv.
- Glazer N, Moynihan DP. 1963. *Beyond the melting pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians, and Irish of New York City*. Cambridge, Mass.
- Glazer, N.. 2000. On Beyond the Melting Pot, 35 Years after. *International Migration Review* 34:270-9.
- Goffman E. 1963. *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Goffman E. 1971. *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Gough I, Olofsson G. 1999. *Capitalism and social cohesion: essays on exclusion and integration*. New York: St. Martin's Press.
- Habermas J. 1973. *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Habermas J. 1982. *Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt am Main. 2 Bd.
- Lockwood D. 1992. *Solidarity and schism: 'the problem of disorder' in Durkheimian and Marxist sociology*. Oxford: Clarendon.
- Lockwood, D. 1956. Some Remarks on "The Social System". *British Journal of Sociology* 7:134-46.
- Lockwood, D. 1996. Civic Integration and Class Formation. *British Journal of Sociology* 47:531-50
- Lockwood, D. 1964. "Social Integration and System Integration," in G. Zollschan and W. Hirsch (eds.), *Explorations in Social Change*. Boston: Houghton Mifflin.
- Mann M. 2005. *The dark side of democracy: explaining ethnic cleansing*. New York: Cambridge University Press.
- Mortensen N. 1995. *Social integration and marginalisation: essays*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Mouzelis N. 1992. Social and System Integration: Habermas' View. *British Journal of Sociology* 43:267-88.
- Mouzelis N. 1994. *Back to Sociological Theory: the Construction of Social Orders*. Basingstoke: Macmillan.
- Mouzelis N. 1997. Social and system integration: Lockwood, Habermas, Giddens. *Sociology* 31:111-20
- Olofsson G. 1979. *Mellan klass och stat: om arbetarrörelse, reformism och socialdemokrati*. Lund: Arkiv förlag.
- Olofsson G. 1995. *Klass, rörelse, socialdemokrati: essäer om arbetarrörelsens sociologi*. Lund: Arkiv förlag.
- Olofsson, G. 2007 "Invandring och ingifte" i Delander L et.al. *Att byta land och landskap: vänbok till Jan Ekberg*. Växjö: Växjö University Press.
- Silver H. 1994. Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review* 133:531-79.
- Wilson WJ. 1987. *The truly disadvantaged: the inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.